

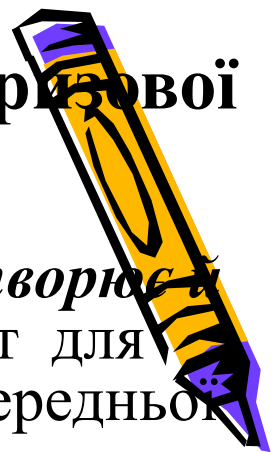

Тема 5.6. МЕТОДОЛОГІЯ
ВИЗНАЧЕННЯ КРИЗИ
ПІДПРИЄМСТВА

1. Діагностика у системі інструментів антикризової діяльності.
 2. Подвійна природа кризи та кризових теорій
 3. Мета, об'єкт та задачі діагностики.
 4. Використовувані показники діагностики кризового стану суб'єкту господарювання.
 5. Показники економічного та фінансового стану підприємства.
-

1. Діагностика у системі інструментів антикризової діяльності. Подвійна природа кризи.

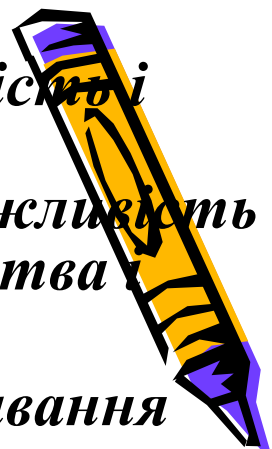
- *Будь-яка криза має подвійну природу: одночасно створює та руйнує, тобто формує передумови та готує фундамент для подальшого розвитку підприємства, звільняє від попередньої стратегії бізнесу.*
- *Теорії, що акцентують увагу на руйнівній функції кризи, вимагають сприймати кризу як ситуацію, що гостро загрожує існуванню підприємства.*
- *Теорії, що розглядають кризу як явище, зорієнтовану на ломку старого й розвиток нового, сприймають кризу позитивно, тому в основу покладена не боротьба з кризою, а трансформація системи для відповідності новим обставинам.*
- *Вже стало очевидним, що своєчасне розпізнавання ознак і природи кризи, її локалізація, використання елементів дослідження, як міри превентивного оздоровлення і відновлення платоспроможності, складають суть цілей діагностики в антикризовій діяльності підприємства.*

- *Управління складними системами апріорі є антикризовим на всіх етапах функціонування і розвитку.*
- *Антикризове управління можна визначити як систему управлінських заходів і рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації і подолання кризових явищ, їхніх причин на всіх рівнях економіки підприємства. Воно повинне охоплювати всі стадії розвитку кризового процесу, у тому числі і його профілактики і попередження.*
- *Фактор часу. Особливістю антикризового управління є дефіцит часу на ухвалення управлінського рішення і на реалізацію антикризових процедур.*
- *Той аспект кризи, що відбиває позитивні можливості відновлення, виступає як “антиципативна (випереджальна) антикризова діяльність”. Поряд із програмою захисту від кризового саморуйнування вона включає профілактику і “терапію” банкрутства, тобто стадію діагностики і превентивного оздоровлення в процесі антикризового управління.*

- Властивості систем антикризового впливу: гнучкість і адаптивність, здатність до диверсифікованості і своєчасного ситуаційного реагування, а також можливість ефективно використовувати потенціал підприємства і неформальні методи управління.
- Задачі, що вирішує діагностика: своєчасне розпізнавання симптомів, факторів і причин кризи, що наближається, вироблення заходів, яких необхідно прийняти.
- Індивідуальність розвитку підприємства, як соціально-економічної системи вимагає об'єднання діагностики фінансово-економічного стану підприємства із здійсненням заходів превентивного оздоровлення.
- Антикризове розв'язання проблем підприємства може знаходитись як в області перегляду стратегії фірми і реструктуризації підприємства, так і її тактики.
- Однією з цілей антикризової діяльності є нівелювання диспропорції внутрішніх і зовнішніх параметрів підприємства.

- *Діагностика є специфічною функцією антикризового управління – це відповідний пункт для розробки рефлексивної моделі антикризового управління своїм підприємством, прогнозу його альтернативного розвитку.*
- *Концепція рефлексії, яка на ранніх стадіях розвитку кризових ситуацій виступає методологічною основою моделі подальшого розвитку (“буферні”, перехідні і імітаційні моделі).*
- *Діагностика є категорією антикризового управління, що має метою своєчасне розпізнавання ознак і природи кризи, а також локалізацію небажаних її впливів.*

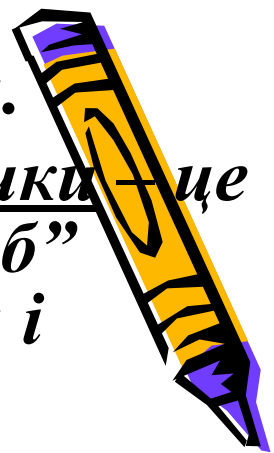
Проблема специфічних властивостей економічної діагностики, що виявляються в антикризовому управлінні включає:

- вивчення нових якостей об'єкта управління в результаті розвитку соціально-економічної системи;*
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку об'єкта і суб'єкта управління;*
- моніторинг за зміною стану ситуації в умовах високої динаміки ринкового макросередовища підприємств, що істотно знижує керованість і ступінь інформаційного контролю й імовірність прогнозування;*
- необхідність підвищення ефективності антикризових і прогностичних функцій діагностики.*

3. Мета, об'єкт та задачі діагностики.

Узагальнюючи підходи до поняття діагностики – це елемент розпізнавання причин “хвороб” підприємства, їхнього попередження і профілактики в майбутньому.

Мета діагностики – встановлення стану об'єкта дослідження за допомогою реалізації відповідних процедур.

Об'єктом діагностики може бути будь-яка високоорганізована система або елемент системи.

Завдання здійснення діагностики полягає у визначенні заходів, управлінських рішень, спрямованих на поліпшення роботи всіх складників системи та способів їх реалізації, усунення негативного впливу відхилень будь-яких складників системи.

Методи: аналітичні; експертні; програмування

Рис. 1. Основні характеристики процесу діагностики

Діагностика в антикризовому управлінні це:

- *дослідження базових показників господарської діяльності соціально-економічної системи;*
- *всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний і техніко-технологічний стан підприємства;*
- *експертна оцінка розроблених заходів і перспектив фінансового оздоровлення і превентивної санації.*

4. Використовувані показники діагностики кризового стану суб'єкту господарювання

Встановлення навіть невеликих проявів кризи та визначення її масштабів може здійснюватись на основі суб'єктивних та об'єктивних оцінок змін у діяльності підприємства.

Важливою складовою успішного функціонування підприємства є визначення його економічного стану, контроль та своєчасне упередження (запобігання) наближення кризових ситуацій.

Оцінка стану підприємства традиційно здійснюється за такими основними етапами:

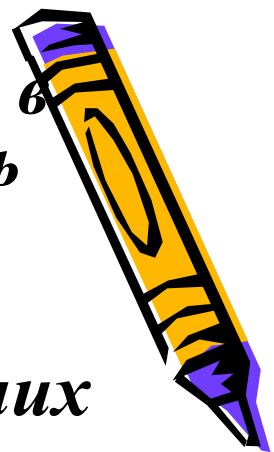
- *аналіз фінансового стану;*
- *прогноз розвитку ринкової ситуації;*
- *своєчасне виявлення причин і головних чинників, що сприяють розвитку кризової ситуації;*
- *визначення раніш не помічених ознак майбутнього банкрутства і можливої ліквідації підприємства.*

Для оцінки економічного стану підприємства в Україні застосовується обмежена кількість методик

Вся сукупність методик діагностики стану підприємства ґрунтується на трьох основних підходах, які передбачають використання:

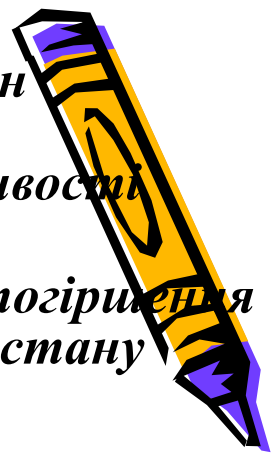
- 1. Системи показників та індикаторів (критеріїв та ознак);*
- 2. Граничної кількості показників по різних напрямкам діяльності підприємства;*
- 3. Виокремленої сукупності інтегральних показників.*

1-й підхід дозволяє більш точно визначити економічний стан підприємства тому, що ґрунтується на великій кількості розрахункових показників-індикаторів. Ці індикатори можливості кризи можна поділити на головні та допоміжні.

До головних відносяться показники, які мають тенденцією до погіршення і вказують на можливість появи незадовільного фінансового стану підприємства та у подальшому до його банкрутства:

- хронічна збитковість;*
- наявність хронічної простроченої заборгованості по кредитах банку та позиках, іншої кредиторської заборгованості;*
- велика дебіторська заборгованість з низькою імовірністю її зменш.; виражена тенденція зниження коефіцієнту фінансової незалежності та досягнення ним критичного рівня;*
- виражена тенденція зниження коефіцієнтів ліквідності;*
- хронічна нестача власного оборотного капіталу;*
- низький рівень прибутковості;*
- скорочення обсягів реалізації, зменшення сегментів ринку продукції;*
- підвищення частки нереалізованих товарних запасів;*
- зниження виробничої потужності;*
- падіння ринкової вартості цінних паперів суб'єкта господарювання;*
- високий рівень конкуренції та викликане ним зниження цін на продукцію без відповідного зниження собівартості.*

До допоміжних індикаторів відносять показники і ознаки, низький рівень чи динаміка яких не є основою для розгляду поточного фінансового стану підприємства як критичного, але сигналізує про можливість її різкого погіршення, якщо не будуть прийняті відповідні заходи.

До допоміжних індикаторів відносяться:

- неефективна інвестиційна політика;*
- недалекоглядна кадрова політика, наслідком якої може бути втрата підприємством ключових працівників.*

Для економічної оцінки ефективності діяльності підприємства найчастіше використовуються такі показники:

- Чиста виручка від реалізації (сума, яку підприємство одержує від продажу продукції протягом звітного року, після сплати ПДВ).*
- Собівартість у відсотках від чистої виручки (доля витрат на виробництво готової продукції в чистій виручці від реалізації).*
- Балансовий прибуток (прибуток до сплати податків).*
- Чистий прибуток у відсотках від балансового прибутку.*
- Темп зростання чистого прибутку.*

Активи і прибуток, як головні показники ефективності, частково відображають результативність діяльності підприємства.

Набагато точніше це можна зробити на основі встановлення різних фінансових пропорцій (фінансових показників) за даними балансу підприємства на певну дату.

Сукупність цих показників поділяється на чотири групи:

- показники прибутковості;*
- показники ліквідності та платоспроможності;*
- показники стійкості (стабільності);*
- показники стану акціонерного капіталу.*

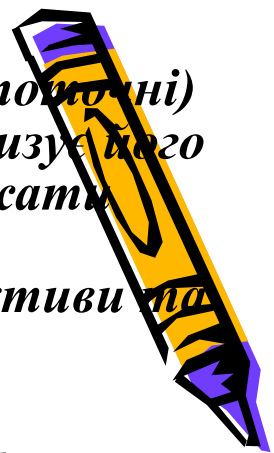
1. У процесі аналізу стану підприємства важливо знати, наскільки ефективно використовувались у звітному періоді всі кошти, які забезпечили отримання конкретного **прибутку**. Для комплексного вимірювання прибутковості підприємства як правило використовуються: показник прибутковості власного капіталу; показник прибутковості всіх активів; показник валової прибутковості.

- Показник прибутковості власного капіталу є особливо важливим, оскільки характеризує рівень ефективності використання вкладених власних коштів.
- Показник прибутковості всіх активів вимірює ефективність використання всіх активів (фіксованих і поточних), які є у власності підприємства; показує, який прибуток має підприємство в розрахунку на одну грошову одиницю активів.
- Показник валової прибутковості продажу показує відносну величину прибутку, яку отримує підприємство в розрахунку на одну грошову одиницю реалізованої продукції.

2. Здатність підприємства виконувати свої короткострокові (поточні) зобов'язання за рахунок власних поточних активів характеризує його **ліквідність**. У загальному випадку підприємство можна вважати ліквідним, якщо його поточні активи перевищують поточні зобов'язання, а воно саме здатне оперативно створювати активи та платіжні засоби для оплати короткострокових зобов'язань.

- **Платоспроможність підприємства** - розуміють здатність підприємства виконувати свої зовнішні (короткострокові та довгострокові) зобов'язання, використовуючи власні активи. Для визначення ліквідності й платоспроможності підприємства звичайно користуються такими показниками: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт термінової (миттєвої) ліквідності, коефіцієнт платоспроможності.
- **Коефіцієнт загальної ліквідності** характеризує ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок поточних активів. Якщо співвідношення поточних активів і зобов'язань менше за 1:1 то поточні зобов'язання перевищують поточні активи. Це може означати можливість високого фінансового ризику. Співвідношення 2:1 прийнято вважати нормальним з теоретичного погляду, а якщо воно більше, то це означає більш високу ступінь ліквідності, що суттєво приваблює потенційних кредиторів та інвесторів. Коефіцієнт загальної ліквідності інколи називають **коефіцієнтом покриття**.

- **Коефіцієнт термінової (миттєвої) ліквідності** характеризує співвідношення швидколіквідних активів, до складу яких входять розрахунки з дебіторами, грошові кошти та інші оборотні активи. Він визначає здатність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання за рахунок швидколіквідних активів і доповнює показник загальної ліквідності, оскільки останній не дає належного уявлення про склад коштів, які є джерелами покриття поточних зобов'язань. Теоретично оптимальним вважається співвідношення 1:1. Високе співвідношення є показником низького фінансового ризику і добрих потенційних можливостей залучення додаткових фінансових коштів.
- **Коефіцієнт платоспроможності** теоретично вважається нормальним (економічно обґрунтованим), якщо має співвідношення 2:1.

3. Однією з важливіших характеристик фінансового стану підприємства є його інвестиційна незалежність (автономність) від зовнішніх джерел. Останню в достатній мірі можна визначити на основі коефіцієнтів, що включаються у групу показників **фінансової стійкості** підприємства: коефіцієнт фінансової незалежності (автономності); коефіцієнт залучення довгострокових позичкових коштів; коефіцієнт покриття платежів з фіксованими термінами виплат.

- **Коефіцієнт фінансової незалежності** характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Чим більше значення коефіцієнта, тим кращим є фінансовий стан підприємства. У світовій практиці вважають, що коли коефіцієнт більший за 0,5, то фінансування діяльності підприємницької структури за рахунок залучених коштів здійснюється у допустимих межах.
- **Коефіцієнт залучення довгострокових позичкових коштів** характеризує відносну величину залучення позичкових коштів для виконання фінансових зобов'язань підприємства порівняно з його статутним фондом (капіталом). У світовій практиці господарювання визнається достатньо ефективною діяльністю, коли частка позичкових коштів не перевищує $1/3$ власного капіталу.
- Фінансовий стан підприємства вважається нормальним, якщо **коефіцієнт покриття платежів з фіксованим терміном виплат** коливається в межах 1,5 - 2,0.

4. У випадках, коли підприємство є акціонерне товариство, важливим господарського значення набуває аналітична оцінка показників, які визначають ефективність використання акціонерного капіталу. Найбільш поширеними з них є: показник прибутковості однієї акції, співвідношення ціни і дохідності акції, співвідношення ринкової та балансової вартості акції.

- **Прибутковість однієї акції** характеризує відношення чистого прибутку до загальної кількості акцій. Показник прибутковості акцій є одним з найважливіших вимірників ефективності його акціонування, оскільки визначає реальну продуктивність статутного капіталу.
- **Співвідношення вартості і дохідності однієї акції (коефіцієнт "ціна-дохід")** обчислюється діленням продажної ринкової ціни однієї акції на прибутковість акції у абсолютному вартісному вираженні.
- **Співвідношення ринкової та балансової ціни звичайних акцій** називають ще як ціновий коефіцієнт акцій. По підприємствах різних галузей ціновий коефіцієнт звичайних акцій може коливатися в межах від 0,5 до 3,0.

На основі вищенаведених 4 груп показників здійснюється оцінка фінансово-економічного стану підприємства й певне передбачення можливості його банкрутства. Це можливо, оскільки фінансові показники є останніми у сукупності оціночних даних, що характеризують можливість підприємства до перетворення грошей у товар, а товар у гроші.

